

РИСКОВЕТЕ ЗА УКРАИНСКИТЕ БЕЖАНЦИ

**ОТ ТРАФИК НА ХОРА
В ЕВРОПА**

Дигниста

Камелия Димитрова, Даниела Димитрова,

Фондация „Дигнита“

Октомври 2022

Настоящият анализ е изготвен в рамките на проект „Украинската бежанска криза: Предотвратяване на трафика на хора сред жените бежанки“, финансиран от Посолството на Кралство Нидерландия в България.

Възгледите и мненията, изразени в изследването, са на авторите и не отразяват непременно официалната политика или позиция на Посолството на Кралство Нидерландия в България.

Kingdom of the Netherlands

СЪДЪРЖАНИЕ

<u>1. Цел на анализа</u>	3
<u>2. Методология</u>	4
<u>3. Трафикът на хора в Украйна – обща информация</u>	6
<u>4. Украинската бежанска криза в Европа</u>	8
<u>5. Ситуацията в България</u>	10
<u>6. Рискове от трафик на хора</u>	11
<u>7. Уязвими групи към трафик на хора сред украинските бежанци</u>	17
<u>8. Заключение и препоръки</u>	22

1. Цел на анализа

Руската инвазия в Украйна предизвика най-голямата бежанска криза в Европа след Втората световна война.¹ Над 7,5 милиона украински бежанци са регистрирани в цяла Европа, като над 4,1 милиона са получили временна или подобна закрила съгласно националните схеми за закрила в Европа.²

Международни организации предупреждават, че масовите разселвания в резултат на конфликти значително увеличават уязвимостта от трафик на хора.

«Трафик на хора» означава набирането, транспортирането, прехвърлянето, укриването или приемането на хора чрез заплаха или използване на сила или други форми на принуда: отвлечане, измама, заблуда, злоупотреба с власт, или с уязвимо положение, или чрез даване и получаване на плащания или други облаги за получаване съгласието на лице, което има контрол върху друго лице, с цел експлоатация.³

Воините прекъсват достъпа до подходящи социални, образователни, здравни услуги и работа, като в същото време водят до бум на престъпните дейности като трафика. Липсата на сигурност, редовни доходи и основни услуги могат да доведат жени, мъже и деца до отчаяни опити да си осигурят прехраната чрез незаконни дейности и така да станат жертви на трафик на хора.⁴

Настоящият анализ е изготвен в рамките на проекта „Украинската бежанска криза: Предотвратяване на трафика на хора сред жените бежанки“, финансиран от Кралство Нидерландия в рамките на финансова подкрепа, предоставяна от нидерландските дипломатически мисии в чужбина. Целта на анализа е да се направи предварителна оценка на уязвимостта на украинските бежанци от трафик на хора със специален фокус върху положението на тези от тях, регистрирани в България. Целта е да се повиши капацитета на националните институции и неправителствените организации, които подкрепят бежанците от Украйна, да разпознават риска от трафик на хора, да разкриват потенциални случаи на експлоатация, да насочват предполагаеми жертви към това как да получат подкрепа и да изпращат сигнали до разследващите органи.

¹ Обединени нации <https://unric.org/en/the-un-and-the-war-in-ukraine-key-information/>

² ВКБООН, Портал за оперативни данни: Ситуацията с украинските бежанци, <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>

³ Протокол за предотвратяване, противодействие и наказване на трафика с хора, по-специално жени и деца, допълващ Конвенцията на ООН срещу трансграничната организирана престъпност; [https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/protocol-prevent-suppress-and-punish-trafficking-persons#:~:text=\(a\)%20%22Trafficking%20in%20persons,giving%20or%20receiving%20of%20payments](https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/protocol-prevent-suppress-and-punish-trafficking-persons#:~:text=(a)%20%22Trafficking%20in%20persons,giving%20or%20receiving%20of%20payments)

⁴ Глобален доклад от 2018 г. на Службата на ООН по наркотиците и престъпността относно трафика на лица https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/glotip/2018/GLOTIP_2018_BOOK_web_small.pdf

Докладът има за цел също така да повиши осведомеността на широката общественост за уязвимостта на украинските бежанци от трафик на хора. Това е особено важно с оглед на безпрецедентната солидарност и хуманитарна подкрепа, която отделни български граждани оказват. Необходимо е да се повиши чувствителността на широката общественост към разпознаване на потенциални признаци на експлоатация, което ще спомогне за подобряване на докладваните случаи и преодоляването на пречки като езикова бариера, липса на знания и доверие в местните институции, пред които са изправени украинските бежанци при гарантиране на техните човешки права.

2. Методология

Методологията на настоящия анализ залага на тристепенен подход, предназначен за събиране на качествени данни:

- а) Документно проучване с цел събиране на статистическа информация и преглед на международни правни стандарти и доклади на международни и междуправителствени организации относно рисковете от трафик на хора за бягащите от войната в Украйна;
- б) Фокус групи с представители на полицията и държавните органи в черноморския град Варна, в който има най-голям брой украински бежанци в България, насочени към установяване на особени рискове и уязвимости от трафик на хора;
- в) Полуструктурирани интервюта с доброволци, социални работници, местни и национални експерти за установяване на конкретни случаи на възможна експлоатация, както и идентифициране на обещаващи международни практики за предотвратяване на трафика на хора сред бежанците.

Методологията предвиждаше и четвърти компонент, свързан със събирането на качествени данни за рискови показатели за трафик на хора сред регистрираните украински бежанци. Беше разработен въпросник, включващ три рискови показателя, свързани с транспортиране, настаняване и насочване за трудова заетост, който да се предоставя при поискване от страна на националните власти, за да бъде включен в процеса на административна регистрация на всички украински бежанци, които търсят временна закрила в България. Въпросите не бяха заложили в процеса на регистрация, но според сведения са включени в анкетите, които са попълвани при преместването на бежанци, извършено на 31 май 2022. Данните трябваше да бъдат предоставени на ВК-БООН за преглед и анализ. Според сведения обаче към момента на изготвяне на

настоящия доклад данните не са предоставени на ВКБООН, а „Дигнитата“ няма достъп до резултатите от въпросите, свързани с показателите за трафик на хора. Авторите на доклада препоръчват да се анализират данните относно рисковите показатели, съвместно със социодемографските характеристики на респондентите. Един такъв анализ ще способства за насочване на усилията за предотвратяване на трафика на хора към групите в най-голям риск, ще осветли възможните стратегии за набиране и също така ще очертае факторите на особена уязвимост. Анализът би могъл да послужи и като добра практика, която да се приложи в други държави членки на ЕС, приемащи бежанци от Украйна.

С оглед на ограниченото време и ресурси, методологията беше разработена за събиране на предварителни данни, за да се направи моментна снимка на ситуацията на терен. Настоящият анализ може да се използва за формулиране на хипотези и извършване на допълнителни проучвания, които да хвърлят светлина върху уязвимостите на украинските бежанци в България и ЕС, както и върху най-често използваните механизми за набиране и секторите с риск от експлоатация. Предвид сложността на конфликта и малката вероятност той да бъде разрешен в краткосрочен план, такива допълнителни усилия са силно препоръчителни, тъй като с намаляване на финансовите ресурси на украинските бежанци опасностите за тях ще се засилват.

3. Трафикът на хора в Украйна – обща информация

Трафикът на украински граждани беше сериозен проблем още преди войната. Украински граждани са регистрирани като жертви на трафик, както в страната, така и в чужбина, в продължение на много години. Глобалният доклад на Службата на ООН по наркотиците и престъпността относно трафика на хора съдържа данни за жертви на трафик от Украйна в множество различни страни (29 страни съобщават за украински жертви на трафик на хора през 2018 г.).⁵ Основните страни на дестинация са Руската федерация, Полша, Турция, Украйна, Германия, Израел, Гърция и Обединените арабски емирства. Жертвите са преобладаващо вътрешно разселени лица, безработни или такива без доходи, млади хора, които напускат специализирани институции или деца, живеещи на улицата. Наблюдава се повишено използване на интернет за целите на набиране, основно чрез социални мрежи и обявления за работа.⁶

⁵ Служба на ООН по наркотиците и престъпността, „Конфликтът в Украйна: Основни доказателства за рисковете от трафик на хора и незаконния трафик на мигранти“, https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/tip/Conflict_Ukraine_TIP_2022.pdf

⁶ Доклад относно приложението на Конвенцията на Съвета на Европа за борба с трафика на хора в Украйна; втори етап на оценка, <https://rm.coe.int/greta-2018-20-fgr-ukr-en/16808f0b82>

Географското положение на Украйна я прави подходящо място за процъфтяването на престъпления като трафика на хора. В допълнение към сложните географски фактори, широката общественост като цяло не е добре осведомена за проблема и е склонна да го свързва със стереотипа за трафик на жени с цел сексуална експлоатация.⁷

В периода 2019-2022 украинските правоприлагащи органи са разследвали общо 722 случая на трафик на хора. По-голямата част са жертви с цел трудова експлоатация (388), последвани от жертви с цел сексуална експлоатация (307), принудителни престъпни дейности (137) и експлоатация чрез просия (15).

Таблица 1. Брой разследвания на украинските правоприлагащи органи за периода 2019-2022 г.

Международни организации, работещи в Украйна, предполагат, че в действителност броят на жертвите на трафик е по-голям от идентифицираните от държавата, и изтъкват липсата на усилия от страна на правителството за идентифициране на жертвите, както и ниските нива на доверие във властите за закриване и подпомагане на потърпевшите.⁸

⁷ Женевски център за управление на сектора за сигурност (DCAF), „Трафик на хора в Украйна“, <https://www.files.ethz.ch/isn/185732/Melnyk-THB-Ukraine.pdf>

⁸ Доклади на Държавния департамент на САЩ относно трафика на лица: Украйна 2019 г., 2020 г., 2021 г., <https://www.state.gov/reports/2022-trafficking-in-persons-report/ukraine/>

Според оценки на Международната организация по миграция (МОМ) над 300 000 украински граждани са засегнати от трафика на хора от 1991 г. Около 46 000 украински граждани са пострадали от трафик на хора за периода 2019-2021 г. – 29 000 в чужбина и 17 000 в Украйна.⁹

4. Украинската бежанска криза в Европа

От 2014 г. Въроръженият конфликт и подкрепената от Русия окупация на Донецка област и Крим създават огромна заплахата за безопасността на гражданите. Според ВКБООН от 2014 г. около 1,4 милиона души вече са били разселени поради въроръжения конфликт и окупацията на Донецка област и Крим.¹⁰

В нощта на 23 срещу 24 февруари 2022 г. Русия започва военна офанзива в Украйна. Организацията на обединените нации счита тази атака за нарушение на териториалната цялост и суверенитет на Украйна. В резултат на инвазията Европа е изправена пред най-голямата бежанска криза след Втората световна война.¹¹

Към 27 септември 2022 г. в цяла Европа са регистрирани около 7,5 милиона бежанци от Украйна, като 4,1 милиона са получили временна закрила или подобна закрила съгласно националните схеми за закрила в Европа. След началото на войната на 24 февруари са регистрирани над 13 милиона случая на преминаване на границата (към 27 септември 2022 г.) от Украйна.¹²

Според изследвания, проведени от МОМ сред украински бежанци в съседните на Украйна страни, 99% от респондентите са заявили, че са напуснали Украйна след 24 февруари заради войната. Повечето запитани са жени (91%), като мъжете представляват 9% от извадката. По-голяма част от интервюираните са на възраст между 30 и 39 години (35%) и между 40 и 49 години (26%). Като цяло жените са по-млади от мъжете във всички страни, където са проведени изследванията. Една трета от жените (33%) са на възраст между 30 и 39 години, докато една трета от мъжете са на 60 години или над 60-годишна възраст.¹³

⁹ МОМ Украйна, Национален доклад за питането за миграция, твърдението за миграцията, 2021, https://ukraine.iom.int/sites/g/files/tmzbd11861/files/documents/2021_omnibus_survey_two_pager_ukr.pdf

¹⁰ ВКБООН, Портал за оперативни данни: Ситуацията с украинските бежанци, <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>

¹¹ Организация на обединените нации, <https://unric.org/en/the-un-and-the-war-in-ukraine-key-information/>

¹² ВКБООН, Портал за оперативни данни: Ситуацията с украинските бежанци, <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>

¹³ МОМ Отговорът на Украйна – Изследвания на разселения – Украински бежанци и граждани на трети страни, преминаващи украинската граница (16 април – 31 май 2022 г.) (IOM Ukraine Response – Displacement Surveys – Ukrainian Refugees and TCNs crossing to Ukraine (16 April - 31 May 2022)), https://displacement.iom.int/sites/default/files/public/reports/IOM_DTIC_Crossing%20into%20UKR_neighbouring%20countries_as%20of%202022.05.31.pdf

Около 38% от респондентите заявяват, че пътуват сами, докато болшинството (62%) пътуват с група основно от членове на семейството и роднини, а малка част – с приятели. Около 18% от жените и 14% от мъжете преминават сами границата наобратно, като са заявили, че при напускането на Украйна са пътували с група. Повече от половината (51%) от мъжете и голям дял от жените (43%) заявяват, че пресичат границата на Украйна при завръщането си със същата група лица, с която са напуснали страната.

Таблица 2. Брой украински бежанци в съседните на Украйна страни към 27 септември 2022 г.¹⁴

Страна	Брой регистрирани украински бежанци	Украински бежанци, регистрирани за временна закрила
Полша	1409139	1409139
Молдова	92443	N/A
Румъния	80498	67064
Словакия	95375	95179
Унгария	30000	30000

¹⁴ ВКБООН, Портал за оперативни данни: Ситуацията с украинските бежанци, <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>

5. Ситуацията в България¹⁵

България е една от страните, които приемат голям брой украински бежанци, влизащи в страната главно през северната ни граница с Румъния.

Данни към 29 септември 2022 г.:

532 470+ украинци са влезли в България

85 483+ лица са останали в България

39 143+ деца

21 092+ настанени

123 170+ са регистрирани за временна закрила

България, като част от ЕС и съгласно Директивата на ЕС за временна закрила, предоставя документи за такава закрила на всички украински бежанци.

Всички, на които е предоставена временна закрила, имат право да пребивават в България до 24 февруари 2023 г. Този вид закрила предоставя права като социални помощи, здравеопазване и образование, както и право на работа.

Държавата осигурява настаняване на украинските бежанци в гържавни почивни бази в различни български планински и морски курорти. В допълнение, хотелите, регистрирани в Националния туристически регистър, също можеха да участват в хуманитарната програма за настаняване на лица с временна закрила.

7391 лица с временна закрила са намерили работа – или около 11% от украинското население в трудоспособна възраст в страната, съгласно официални данни на Националната агенция за приходите към 15 август 2022 г. 64% от тях са започнали работа в хотелиерската индустрия. Други сектори са търговията с 8% заети и производството с близо 7% заети. 179 души (2,4%) са заети в ИТ сектора и 41 (0,6%) във финансовия сектор.¹⁶

¹⁵ Всички данни за украински бежанци в България са цитирани от официалния правителствен информационен портал <https://ukraine.gov.bg/>

¹⁶ Институт за пазарна икономика, <https://ime.bg/bg/articles/vremennata-zakrila-pyrvi-nablyudeniya-vyrhu-efektite-ot-pritoka-na-ukrainski-grajdani/>

6. Рискове от трафик на хора

Преди руската инвазия много установени украински жертви са били трафикирани от местни трафиканти с по-ниско ниво на организация, докато други - от сложни организирани престъпни мрежи. Тези мрежи, включващи лица с различна националност, действат на територията на няколко държави в Източна Европа. Съдебните преследвания на случаи на трафик на хора разкриват множество украински жертви и транснационална организирана престъпност. Много от украинските жертви са експлоатирани в чужбина, някои в страната, като преобладава трафикът с цел трудова експлоатация.¹⁷

От началото на кризата Европол предупреждава, че както престъпни мрежи, специализирани в трафик на хора, така и отделни личности, които се възползват от ситуацията, представящи се за доброволци, могат да злоупотребят с уязвимостите на украинските бежанци и да ги вербуват за трудова, сексуална или друг вид експлоатация. Престъпните мрежи често имат корени в страните, граничещи с Украйна, което също така им предоставя лесен достъп до бягащите от войната.¹⁸ Освен сексуалната и трудова експлоатация, Службата на ООН по наркотиците и престъпността подчертава риска от трафик на хора с цел незаконно осиновяване и **сурогатно майчинство**, принудителна прося и принудителни престъпни дейности.¹⁹

Държавите членки на ЕС, правоприлагащите органи и няколко неправителствени организации (НПО) подчертават потенциалната виктимизация на жени и деца, пристигащи от Украйна, като се позовават на подозрителни лица, забелязани в зоните за прием, транзитните центрове и централите на крайна дестинация в ЕС.²⁰

Бежанците от войната в Украйна могат да бъдат набелязани от трафикантите на различни етапи от пътуването си до дестинации в ЕС. Според Европол най-високите рискове са свързани с престъпници, които се опитват да вербуват потенциални жертви на трафик с обещания за осигуряване на **транспорт, настаняване или заетост**.²¹

¹⁷ Служба на ООН по наркотиците и престъпността, "Конфликтът в Украйна: Основни доказателства за рисковете от трафик на хора и незаконния трафик на мигранти", https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/tip/Conflict_Ukraine_TIP_2022.pdf

¹⁸ Европол, "Трафиканти, примамващи украински бежанци в мрежата, са обект на хакатон, обхващащ целия ЕС" (EUROPOL, Human traffickers luring Ukrainian refugees on the web targeted in EU-wide hackathon), 23 юни 2022 г., <https://www.europol.europa.eu/media-press/newsroom/news/human-traffickers-luring-ukrainian-refugees-web-targeted-in-eu-wide-hackathon>

¹⁹ Служба на ООН по наркотиците и престъпността, "Конфликтът в Украйна: Основни доказателства за рисковете от трафик на хора и незаконния трафик на мигранти", https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/tip/Conflict_Ukraine_TIP_2022.pdf

²⁰ Ibid

²¹ Ibid

„Хюман Райтс Уоч“ (Human Rights Watch) регистрира случаи на бежанци, на които са правени подозрителни предложения за настаняване и осигуряване на транспорт на гранично пропускателния пункт Медика на полско-украинската граница.²² През първите месеци от кризата новинарските репортажи от Медика съобщават за подозрителни хора, действащи по двойки (мъж и жена), които пристигат на границата, за да предлагат транспорт. В същото време неидентифицирани лица и мъже в камуфлажни униформи, които не са свързани с националните власти или доброволчески групи, пристигат на границата и предлагат мнима закрила.²³ Други новинарски репортажи предават за подозрителни незаконни предложения за осигуряване на транспорт до Швейцария и други европейски страни, като мъже събират жени в микробуси и твърдят, че пътуват до най-добрата дестинация. Някои от потенциалните трафиканти на полската граница впоследствие се представят за доброволци. Съгласно доклади, мерките за сигурност на полската граница са засилени след първата вълна от бежанци.²⁴

НПО, които работят пряко с украински бежанци на румънската граница, докладват за мъже, за които те имат съмнения, че са румънски или украински трафиканти, които предлагат транспорт на границата. НПО координира усилията си с правоприлагащите органи за проверка на подозрителни дейности и предприемането на мерки за предотвратяване на трафика на хора.²⁵

„Знаем, че мъже ... се обръщат към украински жени и момичета на железопътните гари, в приемателните центрове и им предлагат пари срещу секс или просто място, където да пренощуват, което в крайна сметка може да приключи с изнасилване“ – Тетяна Руденко от Службата на Специалния представител и координатор за борбата с трафика на хора на Организацията за сигурност и сътрудничество в Европа (ОССЕ).²⁶

Български НПО, които работят в приемателните центрове във Варна, докладват за злоупотреби от страна на български и украински превозвачи, които начисляват допълнителни такси на бежанците, като твърдят, че ще им осигурят транспорт и настаняване. Според респондентите превозвачите са

22 Human Rights Watch, Полша: Рискове за бежанците от трафик и експлоатация; <https://www.hrw.org/news/2022/04/29/poland-trafficking-exploitation-risks-refugees>

23 The Guardian, Vigilantes stalk Ukraine border as sex traffickers target fleeing women and children, <https://www.theguardian.com/global-development/2022/mar/24/vigilantes-stalk-ukraine-border-as-sex-traffickers-target-fleeing-women-and-children>

24 BBC, „Как секс търговията дебне украинските бежанци“, <https://www.bbc.com/news/world-europe-60891801>

25 Интервю Румъния

26 UCL, Dr Ella Cockbain и Dr Aiden Sidebottom, „Войната в Украйна и свързаните с нея рискове от трафик на хора и експлоатация – проникновения от кръгла маса за събиране на доказателства“, <http://www.antislaverycommissioner.co.uk/media/1801/ucl-iasc-2022-roundtable-report-the-war-in-ukraine-human-trafficking-and-exploitation.pdf>

начислявали такси за настаняване, което на практика се предоставя безплатно от гържавата.²⁷ В отговор на потенциални злоупотреби, както и на опасността от трафик на хора и експлоатация, някои европейски държави предоставиха безплатен обществен транспорт за украинските бежанци както в страната, така и в съседни страни.²⁸

Доброволци, които предоставят подкрепа на украински бежанци в България, съобщават за случаи в хотели по Черноморието, които осигуряват настаняване за бежанците срещу незаконна работа. В други случаи бежанците споделят с доброволците, че са полагали труд като миячи на съдове, рецепционисти, чистачи, сервитьори без договори и при условия, които не отговарят на трудовите стандарти в страната. Няколко такива случаи са докладвани на Главна инспекция по труда.²⁹ В един от докладваните случаи, когато служителката – бежанка от Украйна решава да напусне работата си в хотела, работодателят задържал личните ѝ документи и отказал да изплати полагащото ѝ се възнаграждение. Един от респондентите ни сподели, че подобни случаи са докладвани в Белгия, където украински бежанци е трябвало да работят незаконно в местата, където са били настанени..³⁰

Предоставянето на настаняване също може да бъде предмет на злоупотреби от страна на педофили или други нарушители и може да бъде източник на рискове от насилие, основано на пола, и сексуална експлоатация, тъй като често жени бежанки търсят настаняване сами и разполагат с ограничена мрежа за подкрепа в страните на дестинация. Властите в България изразяват безпокойство, че наемодателите, предоставящи настаняване на бежанци, не винаги спазват законите изисквания за регистрация в полицията на лицата, живеещи в техните помещения. Наличието на такава регистрация ще улесни докладването на злоупотреби и от двете страни – бежанци и наемодатели. Общият план на ЕС за борба с трафика и предоставяне на подкрепа на потенциални жертви сред бягащите от Украйна съветва държавните органи да оформят регистри на лицата, които предлагат настаняване на бежанци. Някои страни в ЕС, като например Белгия, дори са наложили формализиран процес за кандидатстване на граждани, желаещи да предложат настаняване за украински бежанци. Този процес позволява първоначална проверка на предоставящите настаняване и наблюдение след настаняването на бежанците.³¹

27 Интервю доброволец 1, Варна, 11 август 2022 г. и интервю с доброволец 2, Варна, 11 август 2022 г.

28 Интервю с международен експерт, София, 26 август 2022 г., информация за пътуващи от Украйна, <https://news.sbb.ch/artikel/110681/information-for-passengers-from-ukraine#:~:text=Ukrainians%20displaced%20by%20the%20war,be%20discontinued%20on%201st%20June>.

29 Интервю с доброволец 3, проведено онлайн, 8 юли 2022 г.; интервю с доброволец 1, Варна, 11 август 2022 г. и интервю с доброволец 2, Варна, 11 август 2022 г.

30 Интервю с международен експерт, София, 26 август 2022 г.

31 Платформа за солидарност с Украйна във Валония – как да предлагаме настаняване: https://lampspw.wallonie.be/dgo4/site_logement/index.php/site/ukraine

Освен злоупотреби с полагането на труд, свързани с предоставянето на настаняване, международни организации предупреждават за наличието на риск от трафик с цел трудова експлоатация в секторите с висок риск като домашен труд, предоставянето на грижи, селското стопанство, туризма, услугите по почистване и строителството. Според ОССЕ трафикантите могат да злоупотребят с уязвимостите и финансовите затруднения на украинските бежанци като ги примамят чрез онлайн обяви с „привлекателни“ предложения за работа. Подобни подозрителни обяви, предлагащи „високо заплащане срещу ниска квалификация“, могат да са прикритие за експлоатация.³² В момента фондация „Дигнита“ разработва методология за скрининг на подозрителни онлайн обяви за работа, насочени към украински бежанци, с възможни показатели за експлоатация и трафик на хора.

Онлайн обяви могат също да се използват за набиране на украински бежанки за трафик с цел сексуална експлоатация. В някои случаи тези обяви се отнасят за услуги на компаньонки, фотосесии и други законни дейности.

Използване на социални медии

Използването на социални медии от страна на украинските бежанци представя широки възможности за набиране и експлоатация и правоприлагащите органи следва да му отделят надлежно внимание. Украинските бежанци използват социални медии (по-специално Facebook, Telegram, Viber, Instagram), за да търсят подкрепа в страните на дестинация, докато секс трафикантите осъществяват набиране на жертви и предлагат експлоатационни услуги онлайн. Организацията за сигурност и сътрудничество в Европа (ОССЕ) цитира данни на Thomson Reuters, които показват „огромни скокове в онлайн търсенията – на различни езици и в различни страни – на изрично съдържание и сексуални услуги от украински жени и момичета“. ОССЕ цитира данни, че глобалният трафик на търсене на „украинско порно“ се е увеличил с 600% от началото на руската инвазия, докато търсенията на „украински ескорт“ са се увеличили с 200%. Тези данни показват нарастващо търсене на сексуални услуги от украинки и това търсене ще послужи като силен стимул за трафикантите да набират и експлоатират украински жени с широк размах.³³ Европол предупреждава, че групите, създадени от доброволци в социалните медии, където се публикуват индивидуални търсения и предложения за подкрепа, са изключително полезен източник на информация за престъпните групи. Тези социални медийни платформи често съдържат подробна информация за местоположението на бежанците, техните телефонни номера, снимки, както и информация за тех-

³² ОССЕ, Препоръки за засилване на усилията за идентифициране и намаляване на рисковете от трафик на хора онлайн в резултат на хуманитарната криза в Украйна, https://www.osce.org/files/f/documents/4/c/516423_0.pdf

³³ ОССЕ, Препоръки за насърчаване на усилията за идентифициране и за намаляване на рисковете от трафик на хора онлайн в резултат на хуманитарната криза в Украйна, https://www.osce.org/files/f/documents/4/c/516423_0.pdf

ните деца. Престъпниците могат да използват тези платформи, за да идентифицират и осъществяват контакт с потенциални жертви.³⁴

Европол докладва за международна съвместна акция на 14 държави членки на ЕС, насочена към престъпни мрежи за сприятеливане с украински бежанци с цел сексуална и трудова експлоатация посредством уебсайтове и социални медийни платформи. Служителите на правоприлагащите органи са открили значителен брой подозрителни обяви за работа, насочени към украинки, някои от които описват работата като „фотосесии“. Разследващите установяват опити жертвите да се примамят с предложения за „светло бъдеще“, с които ги подлъгват и те се оказват в ситуация на сексуална експлоатация, или предложения за настаняване, насочени изрично към украински бежанци. В рамките на операцията, наречена „хакатон“, са наблюдавани 125 онлайн платформи и са проверени 42 онлайн платформи, за които съществуват подозрения за връзки с трафика на хора. Идентифицирани са девет лица, заподозрени в такава незаконна дейност, както и девет възможни жертви. Стартирани са 15 нови разследвания.³⁵

В друго разследване, цитирано от The Guardian, разследващи в Украйна разкриват престъпна мрежа, за която се твърди, че набира известен брой уязвими украински жени, като предлага фалшиви възможности за легална работа. Трафикантите прехвърляли жените в Турция, където те били насилствено полагани на сексуална експлоатация. Групиранката организираше редица канали в Telegram, наречени „Срещи“, „Срещни бъдещия си съпруг“ или „Ескорт услуги“, чрез които набирали жени в несигурно положение, опитващи се да напуснат страната след руската инвазия. Прокуратурата е арестувала 31-годишен мъж по подозрение, че е лидер на мрежа за трафик на хора, установила се в Киевска област.³⁶ Съгласно Общия план на ЕС за борба с трафика на хора и предоставяне на подкрепа на потенциалните жертви сред бягащите от войната в Украйна, стартирал на 6 май 2022 г., в редица страни от ЕС са започнали разследвания на потенциални случаи, като заплахата от трафик на хора се приема за „висока и непосредствена“.³⁷

34 Европол, „Трафиканти, примамващи украински бежанци в мрежата, са обект на хакатон, обхващащ целия ЕС“ (EUROPOL, Human traffickers luring Ukrainian refugees on the web targeted in EU-wide hackathon), 23 юни 2022 г., <https://www.europol.europa.eu/media-press/newsroom/news/human-traffickers-luring-ukrainian-refugees-web-targeted-in-eu-wide-hackathon>

35 Ibid

36 The Guardian, „Украински прокурори разкриха канал за секс трафик, дебнеш жените, бягащи от страната“ (Ukraine prosecutors uncover sex trafficking ring preying on women fleeing country), <https://www.theguardian.com/global-development/2022/jul/07/ukraine-prosecutors-uncover-sex-trafficking-ring-preying-on-women-fleeing-country>.

37 Европейска комисия, Общ план на ЕС за борба с трафика и предоставяне на подкрепа на потенциални жертви сред бягащите от Украйна, European Commission, https://home-affairs.ec.europa.eu/system/files/2022-05/Anti-Trafficking%20Plan_en.pdf.

Български доброволци докладват за случай на млада бежанка, която пристигнала в приемателния център във Варна заедно с подозрителен възрастен мъж, за когото казала, че е срещнала неотдавна и който щял да уреди и спонсорира пътуването ѝ до САЩ. Украинската бежанка потърсила съдействие за издаването на документ за самоличност, но била разубедена да пътува от организацията, предлагаща подкрепа.³⁸ Международни експерти твърдят, че съществува висок риск от трафик и експлоатация по отношение на деца, които нямат опит с пътуването и се очаква да пътуват сами, за да се присъединят към членовете на семействата си в държава членка на ЕС.³⁹

Въпреки че съществуват редица рискове от трафик на хора и насилие за украински бежанци, влизащи в Европа, ранната идентификация на случаи на експлоатация е особено трудна по реди причини. Първо, в повечето случаи бежанците не говорят езика на страните, през които преминават или на страните на дестинация. Второ, респондентите от Румъния и България споделят за недоверие от страна на украинските бежанци към националните институции.⁴⁰ Подобно отношение е типично за посткомунистическите общества, където корупцията е довела до високо ниво на недоверие в обществените институции. По пътя недоверието се засилва, тъй като някои украинци погодират, че ще бъдат обект на дискриминация в приемащите ги общества, като местните институции ще предпочетат да подпомогнат собствените си съграждани, особено в случаите на регистрирани работодатели.⁴¹

³⁸ Интервю с доброволец 1, Варна, 11 август 2022 г.

³⁹ Интервю с международен експерт, София, 26 август 2022 г.

⁴⁰ Интервю с международен експерт, София, 26 август 2022 г., интервю с гоставчик на услуга, Румъния (онлайн), 30 август 2022 г., интервю с доброволец 1, Варна, 11 август 2022 г.

⁴¹ Интервю с доброволец 1, Варна, 11 август 2022 г.

7. Уязвими групи към трафик на хора сред украинските бежанци

Опитът с конфликти по света показва, че нестабилността и суматохата, причинени от войната, са благоприятна почва за трафиканти, които се опитват да експлоатират уязвимостта на вътрешно разселените лица и бежанците. Рисковете от трафик са по-високи за определени групи бежанци. Международни организации открояват няколко групи лица сред бежанците от Украйна, които са особено уязвими за трафик: жени и деца, непридружени и отгелени от семействата си; деца, пътуващи с пълнолетни лица, връзката между които не може да бъде удостоверена; лица, които нямат достъп до временна закрила; маргинализирани групи като украински роми и ЛГБТИ лица; възрастни хора; лица с умствени и физически увреждания.

Жени и момичета

Жените и момичетата са най-голямата група лица, засегнати от престъпнието трафик на хора, като представляват над 70% от общия брой идентифицирани жертви, 94% от които са жертви на трафик на хора с цел сексуална експлоатация.⁴²

В настоящата кризисна ситуация се смята, че над 90% от бежанците, избягали от Украйна след 24 февруари 2022 г., са жени и деца,⁴³ тъй като мъжете на възраст между 18 и 60 години не могат да напускат страната. Международни организации, медии и граждански организации предупреждават за риска от трафик на хора с цел сексуална експлоатация. Въоръжените конфликти причиняват неочаквани и безпрецедентни страдания и травми на засегнатите жени и деца, което е предпоставка за повишаване на тяхната уязвимост към сексуално насилие и експлоатация.⁴⁴ От друга страна, липсата на финансови средства е основен риск за трафик. В новата страна бежанците трябва да намерят начин да оцелеят, ето защо те търсят работа. Понякога, принудени от обстоятелствата, незнаещи правата си или изкушени от някое предложение, те могат да се съгласят да упражняват незаконни форми на заетост, като по този начин рискуват да станат жертви на трафик или експлоатация.⁴⁵

⁴² Групата на ООН за междунституционално сътрудничество във връзка с трафика на хора (ICAT), „Аналитичен преглед“, https://icat.un.org/sites/g/files/tmzbd1461/files/publications/icat_analytical_paper_2020.pdf

⁴³ ВКБООН, Ситуацията в Украйна, <https://reporting.unhcr.org/ukraine-situation>

⁴⁴ Служба на Върховния комисар за правата на човека, Украйна: Въоръжените конфликти и разселването на лица повишава рисковете от всички форми на сексуално насилие, включително трафика на хора, заявява експерти на ООН, <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2022/03/ukraine-armed-conflict-and-displacement-heightens-risks-all-forms-sexual>

⁴⁵ МОТ, Кампания за преготвяване на трудова експлоатация сред украинските бежанци, https://www.ilo.org/budapest/whats-new/WCMS_842255/lang-en/index.htm

По време на проведената в България фокус група стана ясно, че жените бежанки изпитват сериозни икономически трудности, тъй като често пристигат с децата и възрастните си родители. Така те трябва да осигурят средства за издръжка на две поколения. В същото време властите изразиха безпокойство от спекулации на пазара на недвижими имоти във Варна след пристигането на бежанците - завишаване на цените на наемите.⁴⁶ Тези фактори – отговорността да се осигури издръжката на две поколения, които не са в трудоспособна възраст, и нарастващите разходи за живот – могат да тласнат жените бежанки към отчаяни стратегии за оцеляване и рисково поведение при търсенето на работа. Доброволци във Варна също така предупредиха, че са забелязали обяви от млади момичета, включително 14-годишни, търсещи работа. Обявите са били публикувани в групи в Telegram, като се указвали, че „красиви момичета“ търсят „каквото и да било вид почасова работа“.⁴⁷ В България съществуват много строги правила за работа на деца над 15 години, което означава, че украинските момичета е малко вероятно да намерят безопасна, легална работа. Те са особено уязвими към експлоатацията, тъй като нямат опит, не знаят правата си и нямат непременно подкрепяща среда, която може да им помогне да се справят със сложните законови разпоредби. Най-вече такива постове могат да бъдат видени от трафиканти, които да се насочат към момичетата с цел различни форми на експлоатация.

Интервюираните в България доброволци и експерти отбелязват, че жените без финансови средства и жените от окупираните територии са особено податливи към трафик.⁴⁸ Жени, които живеят в бедност и са избягали от Украйна също са предразположени към трафик с цел експлоатация на сурогатно майчинство. Въпросът с трафика с цел експлоатация на сурогатно майчинство представлява огромна заплаха, тъй като Украйна, страна с развита икономика, но без последователна законодателна рамка на сурогатното майчинство, която или го забранява, или го регулира подробно, е един от четирите най-големи центрове в света за международно сурогатно майчинство (заедно с Руската федерация, Грузия и Съединените щати⁴⁹). Проблемът със сурогатното майчинство в контекста на трафика на хора в Украйна добива толкова големи размери, че понастоящем се обсъжда от експерти и представители на правителството и гражданското общество наравно с трафика с цел трудова или сексуална експлоатация.⁵⁰ Руската инвазия, водеща до разселване, изчерпване

46 Дискусия на фокус група, Варна, 11 май 2022 г.

47 Интервю с доброволец 2, Варна, 11 август 2022 г.

48 Интервю с доброволец 1, Варна, 11 август 2022 г. и интервю с доброволец 2, Варна, 11 август 2022 г.

49 Доклад на специалния докладчик на Съвета на ООН по правата на човека относно продажбата на деца, детската проституция и детската порнография, Тематичен доклад относно заместващото майчинство, А/HRС/37/60 (2018), т. 14-15, https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/HRBodies/CEDAW/TraffickingGlobalMigration/NGOs/La_Strada-Ukraine.doc

50 Коментари относно проекта на Обща препоръка относно трафика на жени и момичета в контекста на глобалната миграция, изготвени от „Ла Страда – Украйна“, НПО; https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/HRBodies/CEDAW/TraffickingGlobalMigration/NGOs/La_Strada-Ukraine.doc

на финансовите средства и принудително движение на жени, живеещи в бедност, засилва риска от трафик с цел експлоатация на сурогатно майчинство.

Деца, особено непридружени непълнолетни

В анализ на УНИЦЕФ и Групата на ООН за междуинституционално сътрудничество във връзка с трафика на хора (ICAT) се посочва, че 28% от идентифицираните жертви на трафик в света са деца.⁵¹

УНИЦЕФ докладва, че почти две от всеки три деца са вътрешно или международно разселени поради войната. Почти три милиона деца в Украйна и над два милиона деца в приемащите бежанци страни се нуждаят от закрила и защита. За децата, бягащи от войната в Украйна, съществува много висок риск да станат жертви на всички форми на трафик на хора, като сексуална експлоатация, детски труд или насилие. Най-изложена на риск е групата на отгелените от семействата или непридружени деца, чиито брой е неизвестен поради липса на регистрация и проследяващи системи в механизмите за реагиране на страните.⁵²

За почти 100 000 деца в Украйна, които са живели в институции, възниква голям и съществен риск от насилие и експлоатация. Децата без родители винаги са в по-голям риск, като наличието на увреждания може допълнително да намали способностите им да оценяват и избягват опасностите, както и да имат достъп до съответните системи за закрила.⁵³

Лица с гражданство, различно от украинското

Преди войната Украйна приемаше множество чужди граждани. Около 5 милиона мигранти живеяха в Украйна към 2020 г., включително 76 549 международни студенти от 155 страни. От началото на военния конфликт над 276 000 граждани на трети страни са напуснали Украйна заедно с останалите бежанци.⁵⁴

Според сведения тези групи лица са обект на дискриминация както на границите, така и по отношение на достъпа до помощ в приемащите страни. Европейската мрежа против расизма (ENAR) докладва за двойни стандарти и профилиране по расов признак при приемането на бежанци от Украйна. Докладите почиват на сигнали, че студенти от африкански и азиатски произход и

⁵¹ Групата на ООН за междуинституционално сътрудничество във връзка с трафика на хора (ICAT), „Аналитичен преглед“, https://icat.un.org/sites/g/files/tmzbd1461/files/publications/icat_analytical_paper_2020.pdf

⁵² Съобщение за пресата на УНИЦЕФ, 31 май 2022 г., <https://www.unicef.org/press-releases/one-hundred-days-war-ukraine-have-left-52-million-children-need-humanitarian>

⁵³ Насоки на УНИЦЕФ за закрила на разселени деца и деца бежанци в и извън Украйна, <https://www.unicef.org/emergencies/guidance-protecting-displaced-children-ukraine>

⁵⁴ Портал с данни за миграция <https://www.migrationdataportal.org/ukraine/crisis-movements>

техните семейства са били възпрепятствани да влязат в съседни на Украйна страни, като в същото време са били обект на расови обиди и насилие.⁵⁵

Дискриминацията на границите води до отказ от легално влизане в страните и намаляване на възможностите за миграция на граждани на трети страни, което ги поставя в по-висок риск от трафик, експлоатация и насилие.⁵⁶

Лица без временна закрила

Съществува група лица, които по редица причини (липса на информация, нежелание или неотговарящи на условията) не успяват да се регистрират съгласно Директивата на ЕС за временна закрила. Липсата на регистрация не им позволява да намерят законни начини за заетост и достъп до необходимите социални услуги, което засилва тяхната предразположеност към трафик и експлоатация.⁵⁷

Хронично болни, лица с увреждания и възрастни хора

Възрастните хора и хората с увреждания и хронични болести са поставени в много трудно положение след началото на войната. Те не могат да посрещнат основните си нужди, нямат достъп до информация, семейна подкрепа, медицинско обслужване и рехабилитация. Сами, зависещи от други и далеч от безопасната си среда и редовно подпомагане, те са изложени на висок риск от експлоатация и насилие. Съобщава се, че жените с увреждания са изключително уязвими от изнасилване и сексуално насилие.⁵⁸

Съгласно Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания всяка държава се задължава да осигури приобщаване на хората с увреждания по отношение на зачитането на международното хуманитарно право и правото в областта на правата на човека.⁵⁹

⁵⁵ ENAR, <https://www.enar-eu.org/racism-borders-eu-ukraine/>

⁵⁶ La Strada International, <https://documentation.lastradainternational.org/doc-center/3441/isi-calls-for-urgent-measures-to-protect-ukrainians-and-other-refugees>

⁵⁷ La Strada International, Предотвратяване на трафика на бежанци от Украйна: Бърза оценка на рисковете и празнотите в мерките в отговор на трафика на хора, https://freedomfund.org/wp-content/uploads/UkraineAntiTraffickingReport_2022_05_10.pdf

⁵⁸ Служба на Върховния комисар за правата на човека, <https://www.ohchr.org/en/statements/2022/04/ukraine-27-million-people-disabilities-risk-uncolmittee-warns>

⁵⁹ Конвенция за правата на хората с увреждания, <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-persons-disabilities>

Маргинализирани групи – роми и ЛГБТИ

Ромското население в Украйна се счита за най-уязвимата и дискриминирана малцинствена група в страната преди началото на войната.⁶⁰

От 24 февруари Съветът на Европа отбелязва и докладва случаи на дискриминация и дъвоини стандарти спрямо роми, които се опитват да избягат от зоните на конфликт.⁶¹ Организации на гражданското общество и медии потвърждават, че украинските роми са обект на расова дискриминация и сегрегация по отношение достъпа до услуги и подкрепа. Това ги принуждава да живеят при сурови условия, без лесен достъп до вода и храна.⁶²

Друг проблем, пред който са изправени украинските роми, бягащи от войната, е че между 10-20% от тях (от данни за около 400 000 роми, живеещи в Украйна) не притежават необходимите документи, за да докажат украинското си гражданство и следователно не могат да кандидатстват за времена закрила.⁶³

Агенцията на ЕС за основните права (FRA) предупреди за това, въпреки че по време на посещенията ѝ на терен не бяха установени конкретни случаи на дискриминация или расизъм.⁶⁴

ЛГБТИ лицата е друга група в положение на уязвимост в резултат на военния конфликт в Украйна. Те са изправени пред различни рискове на всички етапи от бягството си от войната, от пресичането на границата до установяването си в новата страна. Съгласно доклади на МОМ много ЛГБТИ лица са изложени на дискриминация, насилие, маргинализация и изключване в приемащите държави и са в потенциална опасност от станат жертви на трафик и експлоатация.⁶⁵

60 Съвет за миграция и бежанци на Канада, <https://irb-cisr.gc.ca/en/country-information/ir/Pages/index.aspx?doc=454180>

61 Съвет на Европа, Комисар за правата на човека, <https://www.coe.int/en/web/commissioner/-/commissioner-urges-more-coordinated-efforts-by-all-member-states-to-meet-the-humanitarian-needs-and-protect-the-human-rights-of-people-fleeing-the-war>

62 Европейски парламент, Войната на Русия с Украйна: Положението на ромите, бягащи от Украйна, [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2022/729411/EPRS_ATA\(2022\)729411_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2022/729411/EPRS_ATA(2022)729411_EN.pdf)

63 Европейски парламент, Да разберем плана за действие на ЕС за ромско включване, [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/690629/EPRS_BRI\(2021\)690629_EN.pdf#page=10](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/690629/EPRS_BRI(2021)690629_EN.pdf#page=10)

64 Агенция за основните права на ЕС (FRA), <https://fra.europa.eu/en/news/2022/ensure-equal-treatment-roma-fleeing-ukraine>

65 OHCHR, Statement 16.05.2022, Forcibly displaced LGBT persons face major challenges in search of safe haven, <https://www.ohchr.org/en/statements/2022/05/forcibly-displaced-lgbt-persons-face-major-challenges-search-safe-haven>

8. Закljučения и препоръки

Поради своето географско местоположение, по-бавно икономическо развитие, по-нисък стандарт на живот в сравнение с държавите членки на ЕС, както и наличието на сложни организирани престъпни мрежи, Украйна исторически е била основна страна на произход за жертви на трафик на хора. Руската инвазия в Украйна влоши положението с трафика на хора, като предизвика масова принудителна миграция и изложи уязвимите групи от населението в риск от експлоатация и насилие. Седем месеца след началото на войната в Украйна рискът и опасностите, свързани с трафика на хора, са обект на засилено внимание от междуправителствени, международни и национални организации.

Независимо от това доказателствата за стратегии за набиране, механизми за контрол и експлоатация на жертви, както и профилът на извършителите, са все още фрагментирани. Полицейски акции и разследвания, както и доклади на НПО и изявления на доброволци и експерти, очертават първоначалната картина. Докато присъствието на правоприлагащи органи и усилията на НПО за повишаване на осведомеността неутрализираха в някаква степен първоначалните заплахи за сигурността на границите, доказателства дават основание да се смята, че рисковете, свързани с незаконно транспортиране, настъпване и намиране на доходоносна дейност от страна на украинските бежанци, не са отстранени. В същото време трафикантите се възползват от масовото използване на социалните медии от бежанците в опитите им да се справят с предизвикателствата в приемащите ги общества, за да набират жертви.

Докато се наблюдават известни подобрения в приемащите общества по отношение на пристигането и регистрацията за временна закрила, края на държавно финансираните програми и изчерпването на финансовите ресурси за първата вълна бежанци вероятно ще подейства като импулс за рисков стратегии за осигуряване на издръжка, особено за тези, които не притежават признати квалификации и са отговорни за издръжката на три поколения. Организираната престъпност, както и отделните престъпници, вероятно ще се възползват от тези уязвимости и експертите предупреждават, че украинските жени могат да станат мишени за трафик с цел сексуална експлоатация по Черноморието. В същото време доброволци в България и други приемащи страни разпознават схеми за трудова експлоатация и злоупотреби с трудово правните наредби. Жените и момичета в риск от бедност в Украйна, непридружените непълнолетни, лицата с различно от украинското гражданство, тези, които нямат достъп до схемите за временна закрила, хората с увреждания, както и представителите на маргинализирани групи като ЛГБТИ и ромите, имат кумулативна уязвимост, която ги поставя в по-висок риск от трафик и експлоатация.

Нежеланието на украинските бежанци да докладват насилие и експлоатация поради недоверие в публичните институции или страх от дискриминация създават предизвикателства пред ранното разпознаване на признаци за трафик на хора. Това, в комбинация с липсата на познания на бежанците на местния език в приемащите общества, повишава тяхната уязвимост към трафик и експлоатация и ограничава възможностите им да търсят помощ и защита срещу насилието.

В светлината на тези изводи отправяме няколко препоръки с оглед подобряване на превенцията от трафика на хора, засилване на процеса на идентифициране на жертви и предоставянето на подкрепа за украински бежанци, които може да са станали обект на експлоатация. Препоръките са отправени с оглед подобряването на превенцията, идентификацията и защитата в България, въпреки че са приложими и за по-голямата част от приемащите страни, които споделят сходни предизвикателства:

- Да се адаптират процедурите за регистрация, като се включат специфични кратки въпроси/показатели за трафик на хора, за да се гарантира ранно разкриване на риск от трафик и по-добро очертаване на рискови групи.
- Допълнително да се адаптират процедурите за скрининг (включително чрез въпросници за установяване на уязвими групи с оглед осигуряването на подходящо настаняване), като се включат специфични въпроси/показатели, свързани с трафика на хора.
- Да се разработи кратък алгоритъм за насочване към подкрепа и към допълнително разследване на потенциални случаи на трафик за работещите на първа линия, включително служителите, извършващи регистрацията, гранични полицаи, доброволци, оказващи помощ, служители по убежището и други.
- Да се проведе задълбочено изследване на уязвимостите от трафик на хора на украинските бежанци въз основа на резултати от регистрацията и скрининг процедурата, на докладвани на горещите телефонни линии възможни случаи на трафик на хора, интервюта с доброволци, експерти, респонденти на първа линия, представители на правоприлагащите органи и други специалисти, работещи в областта на борбата с трафика на хора.
- Да се проведе координирана кампания за повишаване на осведомеността за риска и опасностите, свързани с трафика на хора, въз основа на идентифицираните в изследването: групи в най-голям риск, географски местоположения с голям риск, да се предостави информация за възможните стратегии за набиране, информация за сектори „в риск“ от експлоатация. Да се ангажират всички заинтересовани страни (НПО, доброволци, публични институции) под ръководството на органите за координация на действията за борба с трафика на хора. Мерките за повишаване на осведомеността следва

да се проведат чрез специално разработени информационни материали, но следва да включват и пряка работа на терен, обучения на партньори, срещи за овластяване на украинските бежанци.

- Да се обучат служителите по регистрацията, доброволците, граничните полицаи и всички респонденти на първа линия относно уязвимостите от трафика на хора на бягащите от войната в Украйна, показатели и сигнали за трафик на хора и как да насочват предполагаеми жертви към подкрепа и закрила.
- Да се засилят проактивните проверки и целенасочените действия на инспекциите по труда за наблюдение на туризма по Черноморието и в други високорискови сектори, където е възможно да възникне експлоатация и неспазване на трудово правните наредби.
- Да се разработи задължителна система за регистрацията на частните лица, които предоставят настаняване на украински бежанци, за да се гарантира тяхната безопасност и сигурност.
- Да се засили присъствието на представители на правоприлагащите органи в местата на пристигане и да се извършват проверки на лицата, предлагащи транспорт.
- Да се отделят допълнителни човешки, финансови и материални ресурси за съответните институции (полиция, гранична полиция, социални услуги, трудови инспекции), за да се засили техният капацитет проактивно да разкриват експлоатационни практики и да идентифицират предполагаеми жертви на трафик сред украинските бежанци.